

VOJTĚCH BABKA

Jaroslav

SVĚCENÝ

ZA ŽIVOT VDĚČÍM HOUSLÍM

Jaroslav

SVĚCENÝ

ZA ŽIVOT VDĚČÍM HOUSLÍM

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Copyright © Jaroslav Svěcený, 2025

Text copyright © Vojtěch Babka, 2025

Cover photo © Alena Hrbková, 2025

Cover design © Daniel Pocar, 2025

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-5746-6 (pdf)

VOJTĚCH BABKA

Jaroslav

SVĚCENÝ

ZA ŽIVOT VDĚČÍM HOUSLÍM

TALK

1. KAPITOLA

Za život vděčím houslím!

Naše rozhovory vznikaly na dvou místech, kterým vládne umělecký a zároveň mimořádně přátelský a spontánní genius loci. V suterénním prostoru jednoho staropražského domu na rozhraní Vinohrad a Vršovic má Jaroslav Svěcený prostorné a komfortní studio o několika místnostech s veškerým potřebným zázemím pro sebe i své návštěvy. Ve zdejší pracovně se také zrodily veškeré snímky vzácných nástrojů, které můžete vidět ve výpravné publikaci *In the Sign of Violins*, jejíž vydání náš knižní rozhovor provází. Často jsem se tu tedy setkal s fotografem Lukášem Kutou a zblízka sledoval jeho soustředění, sofistikovanou práci i důmyslné vybavení. Například i speciální stan z bílé látky, který pracovnu vždy tak trochu proměnil ve vysokohorský tábor a jehož role spočívá v rozptýlení světla a minimalizování stínů na těle nástrojů, které by snímkům jinak znemožnily odbornou výpovědní hodnotu.

Při našich setkáních sem často přicházela další velmi důležitá osoba. Mistr houslař Dalibor Bzírský, blízký přítel a kamarád Jaroslava Svěceného a příjemný, usměvavý

a vlídný člověk, přivázel či odvázel vzácné nástroje ze či do své dílny na okraji Prahy. Právě ta se při vzniku této knihy stala onou tajemnou alchymistickou laboratoří, v níž Dalibor připravoval historické housle na fotografování odborné stránce. Pečlivě je čistil, natahoval struny, prováděl drobné retuše a opravy.

A z Daliborovy dílny je to pak jen pár minut jízdy do dalšího prostoru, kde jsme se s Jaroslavem Svěceným při našich rozhovorech setkávali; byt v jedné z okrajových pražských čtvrtí je vlastně jeho skutečným domovem. I když Jaroslav svůj čas dělí v podstatě stejnou měrou mezi něj, pražské studio, návštěvy své matky v Hradci Králové, koncerty, nahrávání a další projekty a podniky. A samozřejmě tráví nemalý objem času i na cestách. Proto byl občas trochu oříšek najít několik klidných hodin, které by vyhovovaly nám oběma a během kterých bychom odkryli fascinující portfolio aktivit, zájmů, názorů, zkušeností i plánů, jimiž Jaroslav Svěcený po vzoru renesančních osobností v současnosti naplňuje svůj život.

Obě místa, která jsem vám přiblížil, mají samozřejmě leccos společného. Jsou prostoupena radiací, kterou, jste-li alespoň průměrně empatický člověk, musíte vycítit, když v malebně přívětivé neuspořádanosti na židlích, stolech, pohovkách, v rozích i všude jinde nacházíte krásné nástroje, kompletní i nekompletní a o široké škále odstínů. Dále bytelná pouzdra, smyčce, kobylinky, kolíčky, odborné knihy, psané cizími jazyky, lejstra, taktéž v mnoha řečech. Přitom je ale s podivem, že tohle všechno na vás ani v nejmenším nezapůsobí dojmem chaosu a nepořádku. Naopak máte pocit, že pan domácí přesně ví, kde má která věc svoje místo. Jaký má příběh a jaká je její aktuální role. Snad i proto na všech těch nádherných předmětech neulpívá jediné zrnko prachu, protože tu nejsou odložené, aby nepřekážely, nýbrž se s nimi počítá. Existují a žijí spolu s lidmi.

A v neposlední řadě voní na obou místech vynikající káva, kterou si Jaroslav sám vozí z Itálie i dalších zemí a kterou častuje návštěvy. Usedněme tedy na pohodlnou židli k důkladně stavěnému stolu, upíjeme z keramické servírovací sady horkou a čerstvou kávu a poslouchejme vyprávění o inspirativním životě, naplněném tak bohatě, že by ho mohlo žít hned několik lidí najednou: houslový virtuos, který je doma jak v koncertní síni, tak i v nahrávacím studiu, znalec nástrojů, jejich historie i techniky, soudní znalec v oboru smyčcové nástroje, podporovatel mladých talentů, organizátor hudebního života.

Já jsem ale na úvod nechal tohle všechno stranou a pokusil jsem se s Jaroslavem Svěceným odkrýt některé zásadní momenty jeho osobního života. Milníky, zlomy, při kterých mu bylo dáno se zastavit, ohlédnout a analyzovat, na co z předchozí doby chce navázat a na co ne, čemu nadále chce věnovat energii a čas a čemu ne, kterým lidem se chce věnovat a kterým ne. Na co je hrdý a na co moc ne. Často je to nějaká neblahá událost, jež v člověku tyhle myšlenky nastartuje; nemoc, nehoda, odchod blízké osoby, ztráta duchovní či hmotná, často nevratná. A posílen z takové etapy života vyjde ten, kdo něco, co zprvu vypadá jako fatální újma, dokáže takříkajíc hodit pod kotel, přeměnit ve zdroj nové síly a ve finále tak obrátit ve svůj prospěch.

Jaroslave, já už dnes vím, že ani tobě se něco takového nevyhnulo...

Máš pravdu a takových chvil byla řada. Ne jedna jediná příležitost a výzva k rekapitulaci. O životě se spolu můžeme bavit z několika úhlů. Jeden život je privátní a druhý pracovní. A u mě byl odjakživa problém tyhle dvě roviny sladit do harmonického proudu, ale zároveň i rozdělit. Z dnešního pohledu je jedním z klíčových momentů ten, kdy jsem se oženil. Bylo to v roce 1984, v pouhých 24 letech! Ale tehdy to bylo celkem normální. Nezapomeň, že se bavíš s člověkem, který se narodil v minulém století a jeho strasti a radosti plně prožíval. Ale po celou dobu jsem těžko ladil rytmus péče o rodinu, čas na doma a zároveň možnosti naplno se věnovat hudbě.

Jak jsem měl možnost tě poznat, zdá se mi, že tvůj obor tě nutil a nutí neustále létat, přesouvat se mezi blízkými a vzdálenými zeměmi...

Do dnešní doby je těch zemí šedesát dva. Ale rozhodně tam nejezdím na dovolenou, nýbrž jako výkonný umělec, tedy čistě pracovní. A v tomhle světle jsem byl dlouhodobě

neúspěšný v organizaci rodinného života, i když jsem ho po celou dobu ekonomicky kompletně zajišťoval. Ten by podle mne měl více být o vztazích. A ty jsem já, jsa většinu času mimo domov, příliš pěstovat nezvládl. Takže se naše cesty po více jak třiceti letech rozešly. Když se vrátím ke tvé otázce, tak na rozvod tedy hrdý nejsem, to asi nikdo. Za svých padesát procent nezdaru jsem plně zodpovědný. Ale už se k minulosti nevracím, jdu dál a tuto důležitou vztahovou zkušenost si sebou беру na další cestu.

Můžeme prozradit, že u tebe byla tahle rodinná krize bohužel spojená i se zdravotní komplikací?

Jasně, ani na to nevzpomínám rád, ale stalo se to. Šlo o dosti podstatný urologický problém, který bylo nutno řešit operací. Jsem si jist, že tyto věci spolu přímo souvisely, navíc ani psychicky jsem na tom tehdy nebyl dobře. Potřeboval jsem pomoc odborníka, z něhož se pak stal můj vynikající kamarád. Dneska pana psychiatra Petra Hruběše označuju dokonce jako nevlastního bráchu... On mě za rekordně krátkou dobu dal spolehlivě dohromady. A spolu jsme pak konstatovali, že nejúčinnějším nástrojem terapie byly – překvapivě – housle. Housle on totiž použil jako efektivní prostředek k postupnému odbourávání různých medikamentů, které jsem tak musel užívat jen po nejnutnější dobu.

U někoho je tohle běh na dlouhou trať, na několik let a s nejistým výsledkem. Jak dlouho to trvalo u tebe?

Něco přes pouhé čtyři měsíce, což tehdy překvapilo i jeho. Ale i tak jsem měl spoustu času rekapitulovat a dojít

k závěrům, díky kterým jsem začal o životě přemýšlet a re-
lizovat ho úplně jinak.

*A ještě než tato tísnová etapa nastala, uvědomil sis
už někdy, že jdeš patrně po cestě, která může takový
temný cíl mít?*

Uvědomil. Ale vždycky jsem dal přednost snaze, o níž jsem
si myslel, že přinese všem okolo mě spokojený a dobrý ži-
vot. A že já tak budu moci pokračovat v oboru, kterému
jsem se chtěl celoživotně věnovat. Jenže to znamenalo ne-
být doma. A namísto obývacího pokoje jsem daleko víc po-
užíval svoje auto.

*Ty jsi sice velký milovník motorismu a automobilů,
nicméně i tady platí, že čeho je moc, toho je příliš...*

A to tehdy také bylo! Máš pravdu, jsem velký fanda do au-
tomobilů a míval jsem roční nájezd i kolem devadesáti
tisíc kilometrů. Ještě teď je to kolem sedmdesáti. Řízení
mne sice baví, ale ve dvě nebo ve tři ráno při posledních
osmdesáti kilometrech cesty z koncertu už milovníkem aut
být nechceš.

*Takže další moment, který člověku na kondici a na
vztazích s blízkými nepřidá. Zvláště, když vede
k těžkému zdravotnímu problému...*

Ano. Naštěstí ale operace dopadla dobře, existuju a fungu-
ju dál. Leč samozřejmě v jiných kolejkách; snažím se o sebe
starat víc a líp nežli dříve...

Čili i tohle jsi předtím zanedbával?

Strašně! Možná to bude znít ješitně, ale dělal jsem trvale mnohem víc pro druhé a nikdy ne pro sebe. Je s podivem, že někteří lidé si to vůbec nemysleli a soudili, že jsem nafoukaný. Když se mi to doneslo, žasl jsem, co to říkají za nesmysly. Nicméně vztahy na všechny strany jsem zkrátka nepěstoval a nerozvíjel osobním kontaktem. A na to jsem doplatil.

No a pak leží člověk najednou v nemocničním pokoji a přemýšlí...

Přesně tak. Jelo to v módu „co tě nezabije, to tě posílí“, protože duševně jsem se cítil hrozně. Tehdy si uvědomíš, že pokud chceš život zvládnout dál, musíš si všechno pečlivě sesumírovat. Vyhodnotit, o čem sis myslel, že děláš dobře, ale byl to omyl. Že byla chyba předkládat vždy, všem a všechno takříkajíc na zlatém podnosu a dojít do fáze, kdy si toho takřka nikdo neváží. Kdy už je to bráno jako samozřejmá věc. Nic není samozřejmého!

Ani v oboru, kterému se věnuješ ty, že ano. Pokud vím, nikdy jsi nebyl ničí zaměstnanec se stálým zajištěním...

Nebyl. Celý život pracuju, hraju, snažím se vytvářet hodnoty, jak se říká, ale stálý plat nemám a nikdy jsem neměl. Zkrátka jsem sám sobě zaměstnancem i zaměstnavatelem. Mám agenturu, díky níž se dají realizovat a úředně zastřešit festivaly, ale spoléhat můžu de facto jen sám na sebe.

Ale to trvá po celou dobu tvojí dosavadní kariéry od chvíle, kdy jsi dokončil studia...

Ano. A jestli se mám ohlédnout právě za tím, tak šlo o těžké rozhodování. Nikdy jsem nechtěl sedět v orchestru, protože na to zkrátka nemám povahu. Cítíš, že osobní kreativita tu má své a dosti podstatné meze, musíš respektovat nadřízené od dirigenta až po management. Což je samozřejmě naprosto v pořádku! Ale jsi v situaci, kdy práci přijímáš a realizuješ, avšak nevymýšlíš ji. A v tom je fatální rozpor.

Může vůbec orchestrální hráč z podstaty věci odhadovat, kam ho jeho dráha požene?

To právě skoro nejde. Jsi kolečko ve stroji, a buď funguješ, nebo taky fungovat nemusíš. A navíc já se chtěl vždycky zabývat i aspekty mimo hudbu samotnou; zpřístupňovat hudbu a vůbec kulturu všem generacím, činit z ní běžnou součást života. Na to bych jako hráč v orchestru neměl čas, energii ani možnosti. Taky jsem si tehdy říkal, že až mi bude šedesát, už to bude všechno jasné a hotové. A mým největším vystřízlivěním z tohoto pocitu jsou stále a stále pohledy kolem sebe. Neboť zjišťuju, že opak je pravdou.

A i nad tím ses zamýšlel, když jsi soustřeďoval síly na návrat do normálního života?

Ovšem. I to rezonovalo v mých úvahách nad nutností pohnout se z místa a život přehodnotit. A najednou jsem se přistihl, že uvažuji úplně jinak. Hmotné statky? Ano, bez nich to nejde, ale na světě jsi jen na návštěvě. Ta proběhne

a všechno, co vlastníš, vlastnit přestaneš v momentě, kdy tě zakopou pod zem.

Před chvílí jsi řekl, že jsi svou aktivitou cílil na to, aby se lidi kolem tebe měli a cítili dobře, aby měli pevné zázemí. Koho jsi tím vlastně konkrétně myslel?

Především své dvě dcery a manželku. Ale byla to chyba. Protože daleko důležitější jsou vztahy a fyzický kontakt. Pravda, rodinu jsem živil a to je zcela přirozené. Jenže jsem ji živil svým oborem, který vztahy pěstovat a rozvíjet znemožňoval. Dnes vím, že právě jimi jsem se měl zabývat nejvíc. Ty moje blízké osoby sice měly kde bydlet a nestrádaly, ale neměli jsme vybudované osobní spojení.

Myslím, že jsi ale dodnes velký pracant, perfekcionista a že ani to ohlédnutí a přehodnocení života před několika lety nemělo na kvalitu tvé činnosti a tvůrčí nasazení vliv...

Jistě, že nemělo. Ale některé věci už nezměním. Musel bych leccos uspořádat radikálně jinak. Žít sám, nezakládat rodinu. Chápu, že pro někoho je tohle životní ideál, pro mne ale nebyl. Snažil jsem se hledat cestu, která by mohla vést oběma směry, a nenašel ji. Při snaze dostat se zpátky do hry jsem si žebříček hodnot poněkud upravil.

I když na řadu věcí už asi bylo pozdě, že. Šlo tedy o hodnotovou konstrukci, kdy to, co se ukáže jako nevratné a co v mých silách není, odsunu coby

nepotřebnou zátěž a soustředím se na věci, jež ještě zachránit lze? Našel jsi v sobě takovou racionalitu?

No, matematiku v tom nehledej, protože na konzervatoři jsme ji neměli... Takže až tak exaktní to nebylo. Ale chápu, jak to myslíš. Určitě se mi nepodařilo vycizelovat všechno, leč hrubou stavbu jsem zrealizoval zdárně. A znovu zdůrazním, že alfou a omegou cesty ven z té moje krize byly housle.

Ale v tom jsi musel ten největší objem práce vykonat sám, zde nepomůže ani nejlepší psycholog...

V tom ale musíš vždycky odpracovat všechno sám! A řeknu ti konkrétní příklad; bylo to ještě v době, kdy jsem ležel po operaci v nemocnici. Dokonce jsem si pobyl i pár dnů na Jednotce intenzivní péče, než mě stabilizovali. A taky jsem si pár dnů počkal, než jsem vůbec mohl housle vzít do ruky.

Měl jsi je sebou v nemocnici?

Ano! A to bylo moje štěstí, protože hned, jak to šlo, jsem na ně začal cvičit a hrát. A najednou jsem je začal vnímat jako součást mého života, na kterou se těším, co mě dokáže dát dohromady po psychické stránce a dát mému žití směr. Taky si dodnes vzpomínám, jak jsem takzvaně na revers odjížděl z královéhradecké fakultní nemocnice na jediný den ještě jako pacient. Pozval mě tehdy můj dobrý kamarád Meky Žbirka do svého dílu Doupěte, pořadu o hudebnících, který natáčela Česká televize.

Tam tě lékaři tehdy pustili? Po jak dlouhé době?

Kupodivu ano. Samozřejmě, byl jsem strašně unavený, šlo o první kontakt s veřejností po bezmála pěti měsících a vůbec to nebylo lehké. Ale lidé kolem mě, to byla vedle houslí další výrazná injekce. A mně došlo, že jako člověk lidi kolem sebe vyloženě potřebuji. I Meky Žbirka mě tehdy povzbudil; prý na mě zdravotní indispozice nebyla ani v nejmenším znát...

Natáčení Doupěte Mekyho Žbirky byla nejspíš jednorázová záležitost, ale jak jsem měl možnost tě poznat, předpokládám, že už v té nemocnici jsi spřádal systematické plány, co a jak dál...

A ty zahrnovaly odhodlání okamžitě po propuštění ze špitálu odjet na zahraniční zájezd. Pár lidí mi tehdy řeklo, že jsem se nejspíš zbláznil, ale já jsem tím sám sobě nastavil obrovskou motivaci. Koneckonců než k tomu došlo, musel jsem se předvést před zdravotním konziliem a ukázat, že si se vším dokážu poradit.

I zahrát?

I to! Přijel mě do nemocnice doprovodit kolega akordeonista Ladislav Horák. Zahráli jsme hodinový program a odborníci v čele s ošetřujícím lékařem, který prý při tom měl větší nervy než já, se usnesli, že mě propustí. Bylo to 8. března 2019. A o tři dny později jsem nastoupil do letadla a odcestoval do hlavního města Arménie Jerevanu na jeden z tamních festivalů. Čili jak říkáš, úsilí k tomu, abych našel cestu ven, jsem musel vyvinout především sám.

2. KAPITOLA

*Životní rozhraní,
které bere i dává*

Takové zlomové okamžiky v životě, které jsme právě popsali, prodělá nejspíš většina z nás. Málokdo jich zůstane ušetřen. Přiznám se, že i já jsem něco podobného prožil a vlastně i proto se tě na to ptám na úplný začátek... Jak v tom čase vypadala komunikace s tvými nejbližšími? Jejich zájem o tebe, touha a snaha tě podpořit, pomoci ti?

Chápu, na co narážíš... Rozvádí se dnes mnoho lidí, to je život. Zlomovým momentem ovšem byla moje hospitalizace, kdy to vypadalo, že jsem takzvaně ze hry. V tom čase se zrno skutečně oddělilo od plev. A v několika případech to přebolelo až po pár letech. Protože právě tady jsem si uvědomil, kdo je skutečným osobním přítelem a kdo se na mě naopak vybodl. Pár osob jsem si uložil do svého srdce jako někoho, s kým můžu vždy počítat. A ke komu se po celý život chci takto také sám chovat, seč mi budou síly stačit! Lidská podpora ti totiž nesmírně pomůže. Těžko může být k něčemu dobré, když mi ex post lidé říkali, jak na mě

tehdy mysleli a drželi mi palce. Jasně, vážím si toho. Ale faktická a reálná pomoc blízkých lidí byla k nezaplacení.

Prozradíš, čím konkrétně pomohli? Kontaktem, hmotně, svými znalostmi a zkušenostmi?

Vlastně vším. Já byl v situaci, kdy jsem musel znovu řešit problém bydlení. Musel jsem se znovu zapojit do pracovního světa. Osamostatnit se v otázkách agenturních. Samozřejmě cvičit na housle a chystat nové koncertní programy. Nové projekty. A přesvědčit o relevanci toho všeho okolí, protože ke starším věcem jsem se už ani vracet nechtěl.

Takže šlo především o novou pracovní zátěž?

Ano. I ona měla mít za cíl vymanit mě z psychických následků té zdravotní indispozice. A lidi, o kterých mluvíme, mi pomohli s návratem do života už jen tím, že za mnou přišli. Věcně se mě zeptali, co potřebuju. Každý si vzal na starost něco, kolikrát i jen drobnost. A já zjistil, že tohle jsou fakt skuteční přátelé.

A snad jsi i přehodnotil, o co jsi usiloval dřív a čemu dáš směr nyní...

A to díky otisku těchto osob v mojí duši. Plahočení za ekonomickým ziskem, které zhusta naplňovalo můj předchozí život, protože bylo třeba splatit dům nebo zahraniční školné, najednou ve světle těchto styků vybledlo. A naprosto ztratilo prioritu. Výdělek musíš brát jen jako součást života. Ale hlavní náplň představuje zážitek, prožitek, jsou to

lidé, které potkáš. Doma i v cizině, protože to lidské portfolio se s novými a novými cestami neskutečně rozšiřuje a obohacuje.

Ale ovšem jde i o to, co ze sebe na oplátku svému okolí odevzdáš, je to tak?

Přesně tak! Uvedl jsi věc, která součástí životní cesty musí být. A i já jsem se nad ní po tom životním zlomu začal hluboce zamýšlet a hledat, v čem jsem v ní předtím měl nedostatky.

Někdo svým žitím proletí jako letadlo, ale pak se dozvíš, že ani on to nemá nebo neměl jednoduché. Když se ti zadaří a stihneš to šílené tempo vědomě zvolnit, možná ti tělesná i duševní schránka vyjde vstříc...

Ale ty musíš nejprve vyjít vstříc jí a trvale vytvořit podmínky, v nichž se bude cítit komfortně a bude fungovat. Tady se dotýkáme velkého problému řady z nás. A tím je naprostá neschopnost odpočívat. Týká se i mně a teprve teď se umění odpočívat učím.

I tenhle podnět ti přinesla ta krizová perioda, o které se bavíme? A jak jsi s ním naložil?

Právě během ní nebo v čase, kdy jsem se s ní snažil vyrovnat, jsem přišel na to, jak musím zvládnout svůj běžný den. Došlo mi, že uprostřed dne musím nekompromisně absolvovat hodinovou přestávku. Při ní se musím takzvaně

psychicky odpojit, což jsem se naučil při svých cestách do Indie... Těchto šedesáti minut je mi nezbytně potřeba. Dneska jsem to ještě neudělal, my si spolu povídáme odpoledne a večer mě ještě čekají povinnosti. Takže až odejdeš, proběhne odpojení, bez kterého to prostě nejde. Když jsem byl mladší, nevadilo mi třeba tři dny v kuse nespát. To by dneska nešlo a nikomu to nedoporučuji.

Do jaké míry jsi přehodnotil svoje aktivity a směr, jakým chceš svoje činnosti vést? Já tě vnímám jako člověka, který by dokázal vrchovatě naplnit hned několik životů...

Člověk by chtěl stihnout vše, co si zamane, co si naplánuje, a postupem času z toho neslevovat. Ale to nejde. Takže evaluace, na kterou se ptáš, samozřejmě probíhá v tom smyslu, co se do čtyřiaadvaceti hodin vejde a co ne. Já se vždycky snažil vycházet lidem vstříc, aby byli všichni kolem mě spokojení a mělo pro ně smysl moje konání. Nemálo věcí jsem ale ze svého „pracovního jídelníčku“ musel zkrátka eliminovat.

Vrátím se k důležitému aspektu, kterého jsme se dotkli – lidským kontaktům, které ti v krizové době pomohly. Můžeš říci, kdo to vlastně konkrétně byl? Šlo spíš o profesní styky nebo soukromé známosti?

To i to. Víc těch pomocných rukou přišlo ze soukromé sféry. Mám ve svém životě dvě osoby, které mi stály po boku, když mi bylo nejhůř. Není třeba je jmenovat. A navíc podpora připutovala i od lidí, od nichž bych se jí v životě nenadál.

S většinou z nich ses dobře znal?

Ano, s naprostou většinou.

Pak se tedy musím zeptat – a přiznávám, že i to jsem osobně zažil – jak tě vnímali předtím a potom. Zaznamenali, že ses jakýmkoli způsobem změnil? A řekli ti to?

Máš naprostou pravdu. Přesně tak to bylo a dodnes mi to říkají skoro všichni. Víím, proč to je, a jsem za to rád.

Bavíme se ovšem o posunu směrem k dobrému...

No jistě. Říkají, že dneska už nejsem ten workoholik, který zdaleka ve všem nebyl příjemný a přístupný a u kterého vztah k práci vítězil na celé čáře. A při jehož průletu korydorem života občas lítaly i třísky, jak se říká. I když jsem hluboce přesvědčený, že jsem nikdy nikomu nechtěl ubližovat. Ale měli pravdu, šel jsem za prací a nedokázal jsem dohlédnout za ni, mimo ni, prostě k lidským vztahům.

Možná lidé tehdy ani tu pracovitost nevnímali primárně, ale zaměňovali ji, dejme tomu, za zálibu v konkurenčním boji...

Skutečně mě mnoho lidí tehdy chápalo jako ranaře, který nejde daleko pro ostré slovo nebo gesto. Myslím, že jsem takový nikdy nebyl, ale chápu, že jsem tak mohl působit. Jenže já nesnáším pomalost, vždycky jsem toužil po tom postupovat svižně, v tempu, v jakékoli disciplíně. Takže

jsem byl často u vytržení z pomalého postupu, jakým se věci nezřídka domlouvají, produkují i realizují a dotahují do konce.

To ale opět každý nechápe a může to brát i jako útok na sebe sama...

Tak to i bylo, ale dneska často slyším, že působím dojmem, jako bych se oprostil od jakési negativní energie. Že jsem pro lidi kolem sebe daleko čitelnější, lidsky uchopitelnější. Že komunikuji přímočařeji. A primárně za účelem porozumění a přátelského napojení. Řešení otázek, které zajímají nejenom mne, ale i mé okolí.

A ne, že lidem pouze něco sděluješ a nemyslíš na jejich reakci a pohled...

Správně, a navíc mít tohle všechno nejen srovnané v hlavě, ale přistoupit i k hmatatelným činům. Což jsem dělal dřív taky. Ale ona nekompromisní linie, již jsem vyznával, mohla v lidech budit dojem, že jsem buldok. A nevádí mi, že při tahu na bránu občas pokácím i stromy, jež by měly zůstat stát.

A tohle všechno tvoje nemoc a indispozice změnila?

Nejenom že změnila, ale úplně to odstranila. Žiju jinak, obklopen jinou energií. A jak říkáš, drtivá většina osob v mém okolí si toho všimla a dala mi to explicitně na vědomí.

3. KAPITOLA

*Přes překážky
na vyšší příčku
múzického Parnasu*

Jsi uznávaný hudebník, předpokládám, že se jasně formulované změny v lidské rovině, o nichž byla řeč, projeví i v uměleckém působení...

Ovšem. Snad to nebude neskromné, ale přiznávám, že řada lidí konstatovala, že po té krizové etapě hraju daleko niterněji a citlivěji, že se mi změnila kvalita tónu. Že jsem zkrátka coby interpret o notný kus dál než dřív.

A to přitom nebyla otázka nějakého intenzivnějšího tréninku, cvičení techniky, předpokládám...

Vůbec ne, protože porce cvičné zátěže zůstala plus mínus tatáž. Ta změna šla spíš směrem myšlenkovým a směrem prohloubení mého vztahu k tomu nástroji. Uvědomil jsem si, že mu vděčím za mnohem víc věcí než jen za tu, že na ty housle hraji.

***Takže tě okolí uvidělo na jiném, novém stupni
umělecké zralosti, dá se říci?***

Oni to přesně takhle popsali. A v té souvislosti se musím zmínit o jednom aspektu lidské komunikace, který jsem vždycky vnímal jako důležitý; vždy mi vadilo, když se lidé kolem mne pasovali do role posuzovatelů a direktivních hlasatelů toho, co je černé a co je bílé. Rozumíme si... A názory ostatních jdou jaksi zcela mimo ně. Protože oni jsou přeci ti oznamovatelé pravd. To je snad nejhorší postup, jakým můžeš na svoje okolí působit. Vždyť svět je v tomhle smyslu daleko složitější.

***A to teď narážíš třeba na ostrý nesouhlas
a denunciaci v umělecké rovině? V rovině kvality
hry, přednesu, interpretace?***

Ano, a právě v těchto souvislostech mi to přijde až trapné a ubohé; já bych si nikdy nedovolil vystupovat proti někomu, jehož hra a podání se mi nelíbí, a pronášet o něm dehonestující soudy. A po onom zdravotním intermezzu v délce bezmála pěti měsíců to vnímám ještě daleko hlouběji. Vzpomínám si na Jana Wericha; snad to byl on, kdo řekl, že „malý český člověk strašně rád všechno řídí...“. Takže v mém prohloubeném pohledu takových lidí dneska nějak hodně přibýlo.

***Ale zároveň mám dojem, že nejsi ten, kdo by proti
nim bojoval jejich zbraní...***

To už by byla úroveň „řeznického psa“, máš pravdu.

Před chvílí jsme řekli, že tvoje okolí i ty osobně jste pocítili výrazný interpretační posun tvojí hry. Cítíš se i ty sám jinak, když teď vcházíš na pódium?

Přesná otázka... Dneska se s houslemi před lidmi cítím daleko lépe a volněji než dřív, jsem před nimi mnohem radši. A mnohem intenzivněji vnímám jejich přítomnost v auditoriu.

To je jistě kýžená chvíle v životě umělce jako někoho, kdo nám hudbu předává. Byť k ní došel třeba i cestou osobní bolesti. Já si teď vybavuji příklady umělců, kteří v takzvaném zralém věku hráli docela jinak, než když jim bylo třeba pětadvacet. Tehdy se snažili v první řadě omráčit virtuozitou, technickou ekvilibristikou. Po řadě let jako by pro ně tenhle oslňující efekt ztratil význam, jako by se povznegli nad exhibici, často samoúčelnou, nad nutnost ukázat, co všechno natrénovali. A zaměřili se na podání. Tak vnímáme třeba markantní rozdíly v tempech, v promyšlené stavbě frází, v expresivitě, v důrazu na nejmenší detaily...

To, co popisuješ, bych nazval posunem od exhibicionismu hlavy k exhibicionismu duše. Duše se vyjadřuje jinak než hlava. Obzvláště po tom, dostaneš-li od svého života nějaký ten pohlavek. A nikdo, kdo ho nedostal, to nemůže pochopit. Ani já bych si nikdy nemyslel, že se něco takového stane i mně. V mžiku jsem ale poznal, že se můj život změnil, že budu odteď hledat jiné věci. A hra se v tu chvíli nutně změní také. Prostě proto, že ji vykonává jiný člověk, který už nepotřebuje ono primární prosazení sebe sama.

Dá se tu v této souvislosti mluvit i o změnách či posunu techniky hry?

Myslím, že na světě jsou spousty lidí, kteří mají výrazně lepší techniku než já. Ale znám i tisíce houslistů, kteří sice mají špičkovou techniku, ale nedisponují výrazem. Jako student jsem vyjel na kurzy k profesoru Nathanu Milsteinovi. Později se k němu ještě podrobněji dostaneme... Stále si vybavuji jednu jeho větu: „Vždyť ty v sobě tohle všechno máš, nabízíš různé pohledy, snažíš se o originální pojetí. Ale vždycky hraj tak, aby na tebe obecenstvo chtělo přijít ještě podruhé.“

A to ti bylo zhruba kolik let?

Kolem jedenadvaceti.

Ale hádám, že i tahle slova profesora Milsteina jsi tehdy vnímal jinak než dnes. Patrně jsi tehdy měl dojem, že mluví primárně o té technicistní, virtuózní exhibici...

Jako mladý interpret, který neznal únavu, odpočinek a který chtěl neustále posouvat svoje hranice, jsem si to vyložil právě tak. Jenže ono o exhibici vůbec nejde a nešlo.

Ale může dvacetiletý houslista pochopit, jak to Nathan Milstein myslel?

Částečně ano. Ale vlastně ani nemáš psychickou výbavu k tomu, abys tomu porozuměl do hloubky. To nastane – v lepším případě – až mnohem později. Teď se mi ještě

vybavuje jedna paralelní otázka, kterou jsem si dřív nepokládal. My dnes žijeme – jak se trefně říká – v klipovité době. Na to, abys zaujal a aby tě publikum chtělo slyšet víckrát, máš na mediální platformě maximálně tři minuty.

Znám to sám a jako novinář a rozhlasový redaktor se tomu snažím vyhýbat. A věřím, že na naší stanici tohle zaklínadlo ještě nezakotvilo...

Jenže vaše stanice je jen jedna... Ať přijdu na rozhovor do sdělovacích prostředků kamkoliv a dostanu za úkol vybrat hudbu, nezeptají se mě, jakou jsem vybral, ale jak dlouhou. Kouzelná formule zní „do tří minut“. Technologie jsou – v obecném slova smyslu – samozřejmě fascinující. Vše, co bylo dříve, ti přijde předpotopní. Jenom lidi zrychlují natolik, že už nestíhají vnímat ani sami sebe.

Nastala nějaká výrazná chvíle, kdy sis tohle uvědomil?

Bylo to relativně nedávno, když jsem se po operaci vracel do pracovního procesu. Došlo mi, že hloubky prožitku houslové hry nedosáhnou rychlostí prstů, dvojhmatů či trojhmatů, ale tím, že si na ni najdu čas a nebudu pospíchat na úvahy, jak uchopím tón, jeho kvalitu a výraz. A budu doufat, že i posluchač bude ochoten svůj objem času se mnou strávit.

4. KAPITOLA

***Na cestě za tajemstvím
houslí a jejich tónů***

Náš rozhovor pořizujeme v čase, kdy připravuješ velkou cizojazyčnou publikaci o historických nástrojích. Bude se jmenovat In the Sign of Violins. Jak důležitou úlohu sehrály tyhle instrumenty a práce s nimi ve tvých myšlenkách?

Samozřejmě mi výrazně pomáhaly a pomáhají, a to po všech stránkách! Nezáleží na tom, jestli na ně hraju, jestli o nich bádám a píšu nebo vyhotovuji soudní expertizy.

Mimochodem, pokud vím, tyhle sklony jsou celoživotní a objevil jsi je v sobě ještě v předškolním věku. Kolik ti to přesně bylo?

V pěti letech to bylo. Tehdy mě dědeček prvně zavedl do houslařské dílny mistra Karla Pilaře v Hradci Králové, se kterou jsem prostřednictvím jeho následovníků Vladimíra Pilaře, Karlova syna, a mého výborného kamaráda Tomáše Pilaře, Vladimírova syna, v kontaktu dodnes; zrovna včera

jsme slavili jeho sedmdesátiny... Tak jsem tedy začal chytat své první rozumy.

***Takže ty jsi osobně zažil zakladatele této dílny
Karla Pilaře?***

Nejenže zažil, ale on to byl, kdo mě přivedl k historii houslařství. V čase mých prvních návštěv mistr Karel spíše restauroval, než stavěl. A já jsem fascinovaně pozoroval rozebrané nástroje, četl uvnitř staré nápisy. Viděl jsem, které detaily je třeba ošetřit, aby housle znova dostaly život. Uchvacovalo mne, z jak poškozeného, popraskaného nástroje dokázal za tři měsíce udělat nádherně vypadající i hrající instrument. Někdy luštil i nápisy uvnitř nástrojů a vykládal mi, odkud instrumenty pocházejí a jak jsou staré.

***A tam ses musel také setkat s vůbec prvními
reprezentanty české houslařské školy, která
má kořeny vlastně nedaleko Hradce Králové,
v Podkrkonoší...***

Správně, Paseky nad Jizerou, Věnceslav Metelka, to jsou klíčové pojmy. A Karel Pilař mi ukazoval Metelkovo nářadí, propriety na výrobu laku. Viděl jsem, co v tom prostém a chudém kraji, uprostřed české enklávy mezi německým obyvatelstvem, vzniklo. A do toho v jeho dílně občas zazářil nějaký starý italský nástroj, který sem tam někdo přinesl na opravu.